

Filosofie a co k ní náleží - 1

Bývá dobré v zásadních záležitostech vyjít z nějakého klasického pojetí (resp. příslušné formulace), a pak své vlastní pojetí vymezit právě ve vztahu (kritickém vztahu) k ní. Jedno z klasických vymezení práce filosofa, tj. filosofování, najdeme v Aristotelově Metafyzice (IV, 2, 1004b): KAI ESTI TOY FILOSOFY PERI PANTÓN THEOREIN. Už sám překlad ovšem vždycky znamená určitý významový posun, takže vposledu nejde tak ani o co nejpřesnější uchopení toho, co bylo formulací původně míněno (to by totiž nutně vedlo daleko stranou našeho záměru), nýbrž spíše o kritické uchopení toho, jak to bývá, eventuelně jak by to mohlo být dnes chápáno. Základní důležitost tu bude mít především termín, který zvolíme jako (přibližný) ekvivalent termínu řeckého. Tak např. je tu ono PERI PANTÓN: jak máme chápat ono „PAN“ nebo spíše „TA PANTA“? Je mezi tím – právě z filosofického hlediska – nutno pečlivě rozlišovat? Znamená – pro nás, kteří chceme „filosofovat“ ! – „všechno“ hromadu čili úhrn, shrnutí – anebo spíše „celek“ (HOLON)? To zřejmě není otázka „fakticity“, nýbrž otázka našeho přístupu; a má-li k filosofování vskut náležet nevykloučovat nic ze sféry svého zájmu, je třeba se vystříhat i předsudečného vyloučení možnosti, že „všechno“, tj. „veškerenstvo“, není pouhou hromadou, ale že by mohlo mít v sobě něco „celostního“. A toto „celostní“, tj. svět, vesmír, veškerenstvo jakožto „celek“, musí zůstat pro filosofii problémem, který nebudeme předsudečně škrtnat. – Jinou takovou otázkou, kterou si musíme „nechat dojít“ a předem ji nevykloučovat ze sféry svého „filosofického“ zájmu, je překlad a pochopení termínu THEORIA a THEOREIN. mohli bychom sice zůstat u zaběhaného mezinárodního slova „teorie“ a „teoretizovat“, ale to by bylo jistě našemu pochopení spíše na překážku než skutečnou pomocí. O nic lépe by t asi nedopadalo, kdybychom dali důraz na to, že THEOREIN znamená dívat se, zírat, nazírat, pozorovat. Nicméně jistou pomocí by tu mohlo být, když si uvědomíme, jak neudržitelná je starořecká a vůbec antická představa, že naše pozorování, ba již samo vnímání skutečností kolem nás nesmí být „narušováno“ žádnou činností z naší strany (to bylo klasicky formuláno Aristotelem, když za nejvyšší filosofické „vědy“ prohlásil právě disciplíny teoretické, vzdálené každého „dělání“ a tedy „praxe“). Dnes je nám zcela zřejmé, že nejen samo filosofování a vůbec myšlení, ale už pouhé vnímání (dokonce na úrovni smyslových orgánů) je založeno na aktivitě a není bez aktivity vnímajícího, myslícího a eventuelně filosofujícího „subjektu“ možné ani myslitelné. V tom smyslu teorie a teoretizování jsou jen zvláštním druhem praxe, a bez praxe nejsou ničím. (A to nejen v tom smyslu, že třeba myšlení a také filosofování musí být na praxi založeno a s praktickými zkušenostmi musí stále počítat, ale že také do praxe musí také ústít, tj. musí ze svého „teoretizování“ vyvozovat také praktické důsledky; tady by ovšem bylo nutno dalekosáhle rozvádět, proč nesmíme pod „praxí“ chápat nic jen tak vytrženého ze života, z celoživotních souvislostí, a to nejen individuálních.)

(Písek, 060710-1.)